

şiiir, kıta, beyit ve mısralara yer verilmiş-tir.

Bütün bu özelliklerine rağmen Selânikî tarihi uzun süre ilgi çekmemiştir. Yapılan incelemelerden anlaşıldığına göre tarih-leri eserin içine aldığı dönemi kısmen ve-ya tamamen ihtiva eden XVII. yüzyıl ta-rihçilerinden Peçevî İbrâhim, Hasan Bey-zâde, Kâtib Çelebi, Naîmâ Selânikî'den bah-setmemiştir. Ancak Solakzâde, Selânikî'den bazı konuları kaynak zikretmeden kita-bına aktarmıştır (*Târih*, s. 568, 580). Ese-rin Türkiye'de ve Avrupa kütüphanelerin-de yirmi beşten fazla nüshası bulunmak-ta olup bunların on dokuzu İstanbul kü-tüphanelerindedir (*Selânikî Tarihi*, haz. Mehmet İpşirli, s. XXIV-XXIX). Kitabın baş-tan üçte biri (971-1001/1563-1593) İstan-bul'da yayımlanmış (1281; aynı baskının faksimile ikinci basımı: Freiburg 1970), olayların çok ayrıntılı verildiği son sekiz yıl-lık kısmı *Târih-i Naîmâ*'da bulunduğu için yayımına gerek görülmediği bu neşrin so-nunda ifade edilmiştir. Eserin tenkitli met-ni Mehmet İpşirli tarafından hazırlanmış-tır (I-II, İstanbul 1989; Ankara 1999).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, A.RSK, nr. 1473, s. 161; Ahmed Refik [Al-tınay], *Âlimler ve Sanatkarlar*, İstanbul 1924, s. 34-58; Babinger, *GOW*, s. 136-137; G. Elezović, "Selânikli Mustafa Efendiya i Njegova Istoriya", *Glas*, CXCLII, Beograd 1949, s. 73-103; Mehmet İpşirli, "Mustafa Selaniki and His History", *TED*, IX (1978), s. 416-472; T. H [Bekir Kütükoğlu], "Se-lânikî", *İA*, X, 349-351; Bekir Kütükoğlu, "Selâ-niki", *EP* (İng.), IX, 126-127.

MEHMET İPŞİRLİ

SELÂSET

(سلست)

Belâgatta ifadenin pürüzsüz ve akıcı olmasını ifade eden terim.

Sözlükte "yumuşaklık, kolaylık" anlamın-daki selâset kelimesi Türkçe'de "sözlü ya-hut yazılı ifadenin açıklığı ve akıcılığı" mâ-nasında bir terim olarak kullanılmıştır. Bu tarz ifadeye selfis denir. Klasik belâgat ki-taplarının pek azında yer alan selâset te-riminin fesahatin bir alt bölümü olarak te-lakki edildiği ve fesahatin şartlarıyla selâ-setin şartlarının iç içe girdiği anlaşılmak-tadır. Ankaravî'ye göre nazım veya nesrin güzel olması için gerekli olan selâset sö-zün kolaylıkla akmasıdır ki bunu peş peşe söylenmesi, dile zorluk veren harflerin (ses-ler) arka arkaya gelmemesi ve nefesin akı-şının engellenmemesi sağlar. Ahmed Cev-det Paşa fesahati ihlâl eden tenâfûr-i kelâ-

mın selâseti de bozduğunu söyler. Bir fe-sahat terimi olan tenâfûr-i kelâm, "aynı ve-ya mahreçleri birbirine yakın seslerin bir kelimedede yahut birbirini takip eden keli-melerde arka arkaya gelerek telaffuzu zor-laştırması" demektir.

Recâizâde Mahmud Ekrem, klasik belâ-gatla retorik yeni bir anlayışla terkip etti-ği *Ta'lim-i Edebiyyât*'ın üslûpla ilgili bö-lümünde konuyu ele almıştır: Fesahatin şartları arasında tenâfûrün bulunmama-sını da zikrettikten sonra "Âheng-i Selâ-set" başlığı altındaki uzunca bir bahiste selâseti "ibare içinde seslerin kulağa hoş gelecek şekilde tertibi" diye tarif etmiştir. Âheng-i taklidiyi de (aliterasyon) burada ele alan Recâizâde, yine bu konu çerçeve-sinde "Âheng-i Umûmî" başlığı altında ifa-dede "tenâfûrden berî", dolayısıyla selâse-tin gereği olan kelimelerin seçimi ve kulla-nılışındaki tertibi için kaçınılması gereken hususları şöyle açıklar: Birer heceli ve ses-leri uyumsuz kelimeler; bir ibarede veya metinde aynı seslerin, aynı kelimelerin, ay-nı edat ve eklerin tekrarlanması; zincirle-me tamlamalar; nazımda imâle ve zihaf-lar. Recâizâde ayrıca selâsetle tenâfûr iliş-kisini bir umum-husus mantığı içinde ele alır. Selâsete uygun olan söz tenâfûrden uzaktır, ancak tenâfûrden uzak olan her söz selâsete uygun demek değildir. Ah-med Reşid (Rey) "ifadeyi teşkil eden cüm-le ve ibarelerin kolay, kesintisiz ve âhenk-tar olması" diye tarif ettiği selâseti fesaha-tin ruhu olan vuzuha yardımcı diye görür. Ona göre fesahati ihlâl eden rekâket selâ-seti de yok eder. *İstılâhât-ı Edebiyye*'de selâsete yer vermeyen Muallim Nâcî'nin lu-gatında selis için verdiği örnek Nefî'nin, "Olmasa nazm-ı selâsimde aceb mi ta'kid" mısraıdır. Ta'kide karşılık olarak kullanıldı-ğı görülen bu mısraa göre selâset muğlak ve telaffuzu güç ifadenin zıddı şeklinde an-laşılmaktadır.

Birbirine yakın tarifleri olan selâsetin, do-layısıyla bir metnin selis olduğunun an-laşılması yine de yazarın veya okuyucunun zevkine bırakılmış görünmektedir. Cevdet Paşa bunu, "His ve zevk ile bilinir" diye ifa-de ederken Recâizâde Ekrem aynı konunun "hüsn-i te'lîf" bahsi için, "Mücerret hüsn-i tabîat ve zevk-i mûsiki ile bilinecek şeydir" der. Ahmed Reşid ise bunun "nazariyat-la tahsili gayr-ı kâbil ve mutlaaka az çok hüsn-i tabîatla beraber meleke ve maha-rete muhtağ" olduğunu, bu sebeple selâ-setin "tertîb-i elfâzda üstatlık" kabul edil-diğini söyler. Bu durum dikkate alındığın-da verilen örneklerin çoğunun selâseti de-ğil selâsetin yokluğunu belirttiği görülmek-

tedir. Ahmed Cevdet Paşa, Fehîm'in, "Ale's-sabâh cihan halkı kâr-ı bâra gider / Belâ-keşân-ı mahabbet de kûy-i yâra gider" bey-tinin selis olduğunu söylerken "kûy-i yâra" ibaresinde "ye"li iki hece arka arkaya gel-meseydi daha selis olurdu der. Recâizâde Mahmud Ekrem de örnek verdiği, "Kılma red kır atı ver ya al bağla bir kula" beytin-deki cinas sanatı bir tarafa birer heceden ibaret kelimelerin arka arkaya gelişinde uyumsuzluk olduğunu belirtir. Olumlu ör-neklere daha çok yer veren Ahmed Reşid ise Nâbî'nin hemen bütün divanının selis kabul edildiğini, Nefî'de de selis şiirlerin çok olduğunu söylemektedir. Fazla yaygın olmamakla beraber Fars edebiyatında da selâset aynı anlamda kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmâil Rusûhî Ankaravî, *Miftâhü'l-belâga ve misbâhü'l-fesâha*, İstanbul 1284, s. 174-175; Ah-med Cevdet [Paşa], *Belâgat-i Osmâniyye*, İstan-bul 1299, s. 17, 19-20; Recâizâde Mahmud Ekrem, *Ta'lim-i Edebiyyât*, İstanbul 1299, s. 68, 129, 171-190; Ahmed Reşid [Rey], *Nazariyyât-ı Edebiyye*, İstanbul 1328, II, 68-78; Celâleddin Hü-mâî, *Fünûn-ı Belâgat ve Şinâ'ât-ı Edebî*, Tahran 1363 hş., s. 13-14; Ebû'l-Kâsım Râdfer, *Ferheng-i Belâg-ı Edebî*, Tahran 1368 hş., I, 644-645; Kâ-zım Yetiş, *Talim-i Edebiyat'ın Retorik ve Edebi-yat Nazariyatı Sahasında Getirdiği Yenilikler*, Ankara 1996, s. 116, 217-219; M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul 2000, s. 33.

M. ORHAN OKAY

SELÂVÎ, Ahmed b. Hâlid

(أحمد بن خالد السلاوي)

Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Hâlid b. Hammâd en-Nâsırî (ö. 1315/1897)

Faşlı tarihçi, fakih ve edip.

22 Zilhicce 1250'de (21 Nisan 1835) Fas'ın Selâ şehrinde dünyaya geldi. Temg-rût'taki Şâzeliyye'den Nâsiriyye Zâviyesi'nin kurucusu, İbn Nâsır diye tanınan Mu-hammed b. Muhammed b. Ahmed ed-Derî'nin soyundan olup Doğu'da Selâ'ya nisbetle Selâvî, Batı'da ise ailesine nisbet-le Nâsırî diye tanınır. Aile mensupları soy-larını Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib'e ve hanımı Zeyneb'e (Hz. Ali ile Hz. Fâtima'nın kızı) dayandırdıklarından kendilerine Ca'ferîler veya Zeynebîler de denilir. Selâvî ilk öğreniminin ardından tahsilini Muham-med b. Celâfî el-Hammâdî, Muhammed b. Abdülazîz Mahbûbe ve Kadı Ebû Bekir b. Muhammed Avvâd gibi âlimlerin yanında tamamladı. Tefsir ve fıkıh alanında ken-dini yetiştirdi. Arap dili ve edebiyatı, ma-tematik, tarih ve coğrafya ile de ilgilendi.

Belâgat ve nahve dair temel eserleri okudu, Buhtûrî, Ebû Temmâm ve Mütenebbî'nin divanlarını inceledi. Daha sonra ders vermeye başladı. Tarihçi Muhammed b. Ali ed-Dekkâlî ve Selâ'nın ediplerinden Tayyib Avvâd onun öğrencileri arasındadır. Kırk yaşından itibaren çeşitli görevler alan Selâvî, önce Selâ şehrinde noter gibi çalışarak kadı tarafından düzenlenen evrakı onaylama görevinde bulundu. 1875-1877 yılları arasında Dârülbeyzâ'da (Casablanca) kaldı. Ardından hükümdar ailesi mallarının idaresi için aralıklarla iki defa Merakeş'te bulundu. Bir müddet el-Cedîde'de (Mezagan) gümrükte görev yaptı. Kısa bir süre Tanca'da kaldıktan sonra Selâ'ya döndü ve kendini tedris ve telife hasretti. Yaşadığı asrın önde gelen âlimlerinden sayılan ve bid'at ehline karşı sünneti savunmasıyla meşhur olan Selâvî güçlü bir hâfizaya ve fasih bir lisana sahipti. Selâ'da vefat etti ve Bâbümuallaka denilen kabristanda defnedildi.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-İstikşâ li-aḥbârî düvelî'l-Mağribî'l-Akşâ*. Selâvî daha çok bu eseriyle şöhret kazanmıştır. Önce *Keşfü'l-'arîn fî lüyûşî Benî Merîn* adını taşıyan muhtasar kitabında Merînîler Devleti'nin tarihini ele alan müellif, daha sonra Fas (Mağrib-i Aksâ) tarihini İslâmî fetihlerden kendi zamanına kadar bir bütün halinde yazmaya başlamıştır. Selâvî eserinde Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn, Kuzey Afrika'nın müslümanlar tarafından fetih konularında kısaca bilgi verdikten sonra Fas'ta hüküm süren İdrîsîler, Murâbitlar, Muvahhidler, Merînîler, Sa'dîler ve Filâlîler'in tarihini geniş biçimde ele almıştır. İbn Hazm, İbn Abdülmün'im el-Himyerî, İbn Ebû Zer', İbn Haldûn, İbnü'l-Kâdî, Fiş-tâlî ve İfrenî gibi Mağrib tarihçilerinin eserlerinin yanı sıra sözlü rivayetlerden ve devlet görevinde (mahzen) iken kolayca ulaşılabildiği resmî belgelerden yararlanan Selâvî'nin bir özelliği de Batı kaynaklarından faydalanan ilk Fas tarihçisi olmasıdır. Nitekim eserin ikinci kısmında bölgedeki bazı merkezleri ele geçiren Portekiz ve İspanyol tarihçilerinin bölgeyle ilgili eserlerinden yararlandığı bilinmektedir. Louis Maria da Couto da Albuquerque da Cunha'nın *Memorias para historia da praça de Mazagao* adlı eseri (Lizbon 1864) bunlardan biridir. Selâvî, eserini 15 Cemâziyelâhîr 1298 (15 Mayıs 1881) tarihinde tamamlayarak Filâlî Sultanı Mevlây Hasan'a ithaf etmiştir. Onun ölümünden sonra eserini devam ettirmek istemiş ve Mevlây Abdülazîz'in tahta çıkış yılına kadar (1894)

getirmiştir. Faslı bir tüccarın aracılığıyla basılan eser (Kahire 1312) neşrinden itibaren İslâm dünyasında olduğu gibi şarkiyatçılar arasında da büyük ilgi görmüştür. *el-İstikşâ*'nın IV. cildini E. Fumey (*Chronique de dynastie 'alaouie au Maroc*, Archives Marocaines, Paris 1906-1907, IX ve X), ilk üç cildini A. Graulle, G. S. Colin ve İsmâil Hamet (Archives Marocaines, Paris 1923-1934, XXX-XXXIII) Fransızca'ya tercüme etmiştir. Müellifin iki oğlu tarafından bazı ilâvelerle tekrar yayımlanan eseri (I-IX, Dârülbeyzâ 1954-1956, 1997) Ahmed en-Nâsırî yeniden neşretmiştir (I-VIII, Dârülbeyzâ 2001). *el-İstikşâ*, Ahmed b. Muhammed et-Tıtvânî tarafından *Takrîbü'l-Akşâ min Kitâbi'l-İstikşâ* adıyla ihtisar edilmiş (Tıtvân 1927), Şeyh et-Tuhâmî el-Vezzânî iki ciltte kısalttığı esere bir ciltlik zeyil yazmıştır. 2. *Ṭal'atü'l-müşteri fi'n-nesebi'l-Ca'ferî* (I-II, Fas 1320/1902). Müellifin mensup olduğu Nâsiriyye ailesi hakkında yazılan eser aynı zamanda Temgrüt Zâviyesi'nin bir tarihidir. Müellif bu kitabında soyunun Ca'fer b. Ebû Tâlib ve hanımı Zeyneb'e dayandığını ispat etmeye çalışmıştır. 3. *Ta'zîmü'l-minne bi-nuşreti's-sünne* (Rabat Ktp., nr. 66; bk. E. Levi-Provençal, *IA*, X, 352). İslâmî firkalar hakkında toplu bir bakışı içermektedir. 4. *Zehrü'l-efnân min ḥadîkati İbni'l-Vennân* (I-II, Fas 1314). Selâvî'nin diğer eserleri de şunlardır: *Ta'lik 'alâ Bidâyeti'l-kudemâ ve ḥidâyeti'l-hukemâ*, *el-Felekü'l-meşḥûn bi-nefâ'isi Tebşurati İbn Ferḥûn*, *Ta'lik 'alâ Dîvânî'l-Mütenebbî*, *Ta'lik 'alâ şerḥi İbn Bedrûn li-kaşideti İbn 'Abdûn*, *er-Red 'ale't-ṭabîyyîn*, *Mecmû'u fetâvâ'l-fıkhiyye*, *Takyîdü'l-Berber*, *Taḥdîdü sultânî'l-vulât*. Zirikî, müellifin iki oğlunun kütüphanelerinde bu eserlerin yanı sıra mûsikîyle ilgili iki risâlesi ve başka bazı eserlerinin bulunduğu söylemektedir (*el-A'lam*, I, 120).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Hâlid es-Selâvî, *el-İstikşâ* (nşr. Ca'fer en-Nâsırî – Muhammed en-Nâsırî), Dârülbeyzâ 1954-56, I-IX, bk. neşredenlerin girişi, I, 9-54; E. Lévi-Provençal, *Les historiens des Chorfa*, Paris 1923, s. 350-368; a.mlf., "Selâvî", *IA*, X, 351-352; a.mlf., "al-Nâşir al-Salâwî", *El²* (İng.), VII, 1007-1008; Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî*, Rabat 1345, I, 142-143; Zirikî, *el-A'lam*, I, 120-121; Muhammed b. Ali ed-Dükkâlî, *el-İthâfû'l-veciz: Târîḥu 'Adveteyn* (nşr. Mustafa Bûşuarâ), Selâ 1406/1986, s. 36, 50-74, 127; İdrîs b. Mâhî el-İdrîsî el-Kaytûnî, *Mu'cemû'l-matbû'âtî'l-Mağribiyye*, Selâ 1988, s. 343-344; Nâsirüddin Saîdûnî, *Minet-türâşî't-târîḥi ve'l-coğrafi li'l-Ğarbi'l-İslâmî: Terâcimü mü'errriḥîn ve rehḥâle ve coğrafiyyîn*, Beyrut 1999, s. 559-567.

MEHMET SALİH ARI

SELÂVÎ, Ahmed b. Muhammed

(أحمد بن محمد السلاوي)

Ahmed b. Muhammed b. Nâsir
b. Muhammed es-Selâvî el-Mağribî
(ö. 1256/1840)

Mağribli mutasavvıf,
Sudan kadısı.

Safer 1206'da (Ekim 1791) Mağrib'in Rabat şehri yakınlarındaki Selâ köyünde doğdu. Kurtuba'dan Mağrib'e göç eden bir aileye mensup olup müfessir Kurtubî'nin neslindedir. Soyü ensarın Hazrec kabilesine dayanır. Büyük dedesi Muhammed es-Selâvî, Şâzelîyye tarikatının Nâsiriyye kolunun kurucusu Muhammed b. Nâsir ed-Derî'nin halifesidir. Ahmed es-Selâvî, Selâ'da ilk eğitimini Abdullah b. İsâ'dan aldı ve Kur'an'ı ezberledi. Mâlikî ulemâsının yanında fıkıh tahsil ettikten sonra Fez şehrine gidip bir süre Karaviyyîn Medresesi'nde okudu. 1226'da (1811) çıktığı hac yolculuğu sırasında üç yıl Mısır'da kalarak Şâzelî şeyhi ve Mâlikî fakihî Muhammed el-Emîr el-Kebîr başta olmak üzere Ezher ulemâsından faydalandı. Mısır'ın batısındaki Feyyûm şehrinde iki yıl kadar müftülük yaptı. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın, oğlu İsmâil Paşa kumandasında Sudan'a gönderdiği orduya Mâlikî kadısı sıfatıyla katıldı. Mısır-Osmanlı ordusunun Sudan'a hâkim olmasından (1820) sonra Mâlikî müftüsü oldu. 1240'ta (1824-25) Mısır'a dönen Selâvî, ertesi yıl Defterdar Hurşid Ağa'nın maiyetinde tekrar Sudan'a gittiğinde Ahmed b. İdrîs'in yerine Sudan kadılığına tayin edildi; vefatına kadar bu görevi sürdürdü.

Ahmed es-Selâvî, Sudan'da Kutranjî Âl-İsâ ve Halvetiyye-i Semmâniyye şeyhleri başta olmak üzere Ahmed er-Reyyâh, Defullah b. Medenî, Ahmed eş-Şenbâtî, Muhammed Ali el-Abbâsî, İbrâhîm es-Süflâbî gibi âlimler ve şeyhlerle yakın ilişki kurarak halk üzerinde otoritesini yaygınlaştırdı. Âl-İsâ'nın önde gelen isimlerinden Ahmed b. İsâ el-Ensârî'nin talebelerinden Muhammed el-Emîn ed-Darîr ile birlikte birçok kişiyi ilim halkasına dahil etti, onları Sudan'ın çeşitli bölgelerinde kadı olarak görevlendirdi. Ensârî ile birlikte Halvetiyye-i Semmâniyye'nin kurucusu Ahmed b. Beşîr et-Tayyib'e intisap ederek ondan hilâfet aldı ve kızıyla evlendi. Ümmü Merrih'teki tekkede Semmâniyye müntesiplerine Birgîvî'nin *eṭ-Ṭarîkatü'l-Muḥamme-*